

มิตน ทั้งที่ไม่มีมิตน

คำสอนพุทธ สอนให้รู้จักมีตัวตนชนิดที่ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ตนนี้ หมายความว่า สัญชาตญาณ แห่งความรู้สึกว่า "เรามีอยู่" นี้ ต้องถูกควบคุม *egoism* ที่มันเจริญพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ ต้องถูกควบคุมยิ่งขึ้นยิ่งขึ้น ตามลัทธิที่มันวิวัฒนาการเหมือนกัน ไม่อย่างนั้น มนุษย์จะมีความทุกข์มากกว่าสัตว์เดรัจฉาน แล้วก็มากกว่าต้นไม้ มากกว่าอะไรอีกมาก มากจนเหลือที่จะเป็นมนุษย์ ที่สมควรแก่คำว่า "มนุษย์" คือ มันมีความทุกข์ มากเกินไป ฉะนั้นความรู้เรื่องนี้เกิดขึ้นเป็นความรู้สำหรับควบคุมความรู้สึก ที่ว่า เรามีอยู่หรือตัวกูมีอยู่นี้ ให้มันไม่เป็นอันตราย ความรู้ส่วนนี้เราเรียกว่า อภิธรรม ในที่นี้ เพราะคำอื่นก็ไม่เหมาะนี้อาจจะให้ สูตรท่องจำ *formula* สำหรับท่องจำว่า "คนมีได้ ทั้งที่ไม่มีมิตน" ถ้าคุณเข้าใจประโยคนี้ ก็เข้าใจเรื่องนี้แหละ ถ้าไม่เข้าใจประโยคนี้ก็ไม่เข้าใจ จะไปพูดกับชาวบ้านหรือจะไปพูดกับพวกฝรั่งอะไรก็ตาม เขาก็คงจะหัวเราะ แล้วก็ไม่ได้เข้าใจไปจนกว่าเขาจะเข้าใจ เพราะว่าเราพูดว่า "คนมีได้ และมีอยู่ ทั้งที่ไม่มีใช่ตน ทั้งที่ไม่มีมิตน" "คนมีได้ ทั้งที่ไม่มีมิตน" ให้มัน สั้นที่สุดอย่างนั้น หมายความว่า ตามธรรมชาติอันแท้จริงนั้น มันเป็นเพียงวิวัฒนาการของสิ่งที่มีชีวิต เป็นต้นไม้ เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นมนุษย์ ไปตามกฎเกณฑ์ ของธรรมชาติ แล้วก็ เป็น ตัวธรรมชาติ

ที่นี้ ในตัวธรรมนั้นมีความรู้สึกว่า เราเป็นเราเกิดขึ้นมาเกิดขึ้นมาเข้มข้นขึ้นทุกที ถ้าธรรมชาตินี้ยังไม่วิวัฒนาการความรู้สึกตัวเรา เป็นเรามีมันก็น้อย มีน้อยๆ น้อยจนแทบไม่ปรากฏ เช่นในต้นไม้ ความรู้สึกที่ว่าเราเป็นเรานั้นมันน้อยเกินไป จนไม่เป็นความรู้สึกที่รุนแรงหรือเดือดร้อน ตอนไม้ก็อยู่ได้ ทาเลียงชีวิตได้ เจริญงอกงามขึ้นมาได้ พอเป็นสัตว์เดรัจฉานก็มากกว่านั้น พอเป็นคนก็มากกว่านั้น ฉะนั้นคนจึงเป็นสัตว์รับบาปถึงที่สุด คือ มีความทุกข์เพราะมีตัวกูนี้มากกว่าสัตว์เดรัจฉาน หรือต้นไม้เดี๋ยวนี้ เราก็มาศึกษาเรื่องนี้เองให้รู้จักความเป็นคนที่มีได้ โดยไม่ต้องมีตนแล้วควบคุมมันให้ได้ ฉะนั้น ความรู้ที่สำคัญนี้ก็คือความรู้ที่จะควบคุมความรู้สึกว่า ตัวกูนี้ให้ได้จะเป็นการควบคุมชนิดที่ไม่ให้มันทำผิด หรือว่าจะเป็นการควบคุมให้มันรู้สึกว่าเป็นตัวกูเสียเลย นี้แล้วแต่จะสามารถทำได้เท่าไรดู มันก็เป็นเรื่องน่าทึ่งก็ได้ น่าสงสารก็ได้ เป็นคนแล้ว ก็มาสอนกันถึงเรื่องให้รู้ว่ามีใช่ตน มันยากที่จะเข้าใจแก่คนที่หลงในความเป็นคนมาก โดยเฉพาะคนในสมัยนี้ แม้เรียนจากมหาวิทยาลัย เป็นโพรเฟสเซอร์ เป็นแล้วก็ยังมีหลงในความเป็นคนมากขึ้น เรื่องยากของพุทธศาสนา คือ เรื่องสัญญาตาไม่มีตนนี้คือ เรื่องยากของพุทธศาสนา ที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนาที่มันยากถึงขนาดที่ว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ก็ทรงลังเลว่าจะสอนดีหรือไม่สอนดี เพราะเรื่องนี้มันลึกเกินไป ครั้งแรกก็ทรงยอมพระทัยไปในทางที่ว่า ไม่สอนมันยากเกินไป แต่ความลังเลยังมีอยู่ แล้วความกรุณา มันมาช่วยสมทบ พระพุทธเจ้าท่านจึงกลับพระทัยใหม่ว่า เอ้าสอน เพราะว่าคนบางคนจะเข้าใจได้ ถ้าไม่ทรงสอนคนบางคนนั้นแหละ จะสูญเสียประโยชน์ที่ควรจะได้รับ ฉะนั้น จึงทรงสอนเรื่องหัวใจของธรรมะ คือเรื่องไม่มีคนที่เรียกว่า เรื่อง อนัตตาหรือเรื่องสัญญาตามีแต่ธรรมชาติล้วนๆ เป็นไปตามธรรมชาติ ถ้าในนั้นเกิดความรู้สึกที่ถูกต้อง ก็ไม่มีทุกข์ ถ้าในนั้นเกิดความรู้สึกที่ไม่ถูกต้อง ในธรรมชาตินั้นก็จะเป็นอย่างนั้นมา ไม่ต้องเอามาจากไหน เอามาจากภายในในตัวธรรมชาตินั้น เพราะฉะนั้น อะไรๆ มันจึงมารวมอยู่ในคน ในสิ่งที่เรียกว่า คนนี้ ปัญหาต่างๆ มันมารวม อยู่ในสิ่งที่เรียกว่า คน ที่นี้ คำว่า "คน" ในภาษาธรรมดา เราก็หมายถึงคนๆหนึ่ง มีกายกับใจ เป็นคนหนึ่ง แต่ในภาษาธรรมะอันลึกซึ้งคำว่า "คน" หมายถึง ความโง่ ความยึดมั่นสำคัญผิดว่า ฉัน ว่าคน คนคือผลผลิตของมิจฉาทิฏฐิ หรือว่าความเห็นที่ยังไม่ตรงเข้าใจว่า เราเป็นคนนี่อย่าเอาไปปนกัน คนในฝ่ายฟิสิกส์ หมายถึง ร่างกายที่ยาววาหนึ่งนี้ มีความคิดนึกได้นี้ แต่คนทางฝ่าย *spiritualism* หมายถึง ความเข้าใจผิด ที่เรียกว่า อุปาทานว่า มีตัวฉันมีตนนั้นเป็นมายาอย่างยิ่งเลย แต่ใครจะไปรู้ว่ามันเป็นมายา เพราะว่าเมื่อจิตนี้ถือเสียว่า ฉันเป็นคน แล้วมันก็ว่าเป็นของจริงเป็นของจริงของจิต ที่กำลังไม่รู้อะไร ที่นี้ มันก็เกิดมี ๒ คนขึ้นมา คนทางร่างกายและคนทางมิจฉาทิฏฐิ หรืออุปาทาน สำหรับคนทางมิจฉาทิฏฐิหรืออุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตนนี้เห็นชัดอยู่แล้ว พูดชัดอยู่แล้วว่า มันเป็นอวิชชา ความโง่ ความเข้าใจผิด ความหลง ความลวง ของอวิชชา โดยไม่รู้ลึกลับ ตัวคนฝ่ายฟิสิกส์นี้ คือ ตัวตนที่มีร่างกายเป็นคน มีความรู้สึกคิดนึก อยู่ในนั้นได้มันก็เป็นคน เราถือว่า คนมีอยู่จริงหรือไม่มีอยู่จริง ก็แล้วแต่สติปัญญาเหมือนกัน ตามปกติเราต้องถือว่ามีอยู่จริง แต่ว่าสิ่งนั้น มันจะควรเรียกว่า คน หรือไม่ควรเรียกว่า คน นั้น อีกเรื่องหนึ่ง ภาษาธรรมดา เขาถือว่ามันต้องเรียกว่า คน เพราะว่าพูดกันมาตั้งแต่เกิดมา ก็ต้องเรียกว่า คน ถ้าไม่อย่างนั้นจะพูดกันไม่รู้เรื่อง จะฟังกันไม่รู้เรื่อง ในภาษาพูด ตัวร่างกาย ที่ยาววาหนึ่งนี้ มีความรู้สึก คิดนึกได้นี้ คือ คน ในฝ่ายฟิสิกส์

มิตน ทั้งที่ไม่มีมิตน

แต่แล้วความรู้สึกคิดนึกได้ ที่มีอยู่ในคนฝ่ายที่ลึกลับนี้ จะเป็นต้นเหตุของความมิตน ในส่วนที่มันเป็นปัญหา เป็นปัญหาทางศาสนา เพราะว่าถ้าความรู้สึกอันนั้น เติบโตถึงขนาดมีความยึดมั่นถือมั่นแล้ว จะมีความทุกข์ขึ้นในคนนั้นแหละ ในร่างกายที่ยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ ถ้าไม่มีความเห็นผิดเกิดขึ้นในร่างกายที่ยาววาหนึ่งนั้น ก็ยังไม่มีทุกข์หรือมีความไม่ทุกข์อยู่

เดี๋ยวก็มีความทุกข์ เดี่ยวก็มีความไม่มีทุกข์ในร่างกายที่ยาววาหนึ่งนี้ แล้วมูลเหตุที่เป็นอย่างนั้น คือ มูลเหตุที่ทำให้ทุกข์นั้น ก็มีอยู่ในนั้น หรือสติปัญญา ที่จะทำให้ไม่ทุกข์มันก็มีอยู่ในนั้น รู้จักควบคุมให้ได้รู้จักแยกกันให้ได้ เอาแต่ฝ่ายที่มันจะไม่เกิดความทุกข์ก็แล้วกัน อะไรๆ ในร่างกาย ที่ยาววาหนึ่งนี้ เอาแต่ฝ่ายที่ไม่เกิดความทุกข์

